

Sygn. akt II CSK 105/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 kwietnia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Monika Koba (przewodniczący)

SSN Władysław Pawlak (sprawozdawca)

SSN Krzysztof Strzelczyk

Protokolant Anna Banasiuk

w sprawie z powództwa A. K.

przeciwko T. M., J. G. i P. G.

z udziałem interwenienta ubocznego po stronie pozwanych X. G.

o uznanie czynności prawnych za bezskuteczne,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 3 kwietnia 2019 r.,

skarg kasacyjnych pozwanych T. M., J. G., P. G.

oraz interwenienta ubocznego X. G.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 20 kwietnia 2017 r., sygn. akt I ACa [...],

1. oddała skargi kasacyjne;

2. zasądza na rzecz powoda od pozwanej T. M. i interwenienta ubocznego X.G. kwoty po 4000 (cztery tysiące) zł, a od pozwanych J. G. i P. G. kwoty po 2000 (dwa tysiące) zł, tytułem kosztów postępowania kasacyjnego;

3. przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w [...] na rzecz adw. M. K. wynagrodzenie w kwocie 7200 (siedem

tysięcy dwieście) zł, powiększonej o stawkę podatku od towarów i usług, tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej interwenientowi ubocznemu z urzędu w postępowaniu kasacyjnym;

4. przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w [...] na rzecz radcy prawnej K. L. kwotę 7200 (siedem tysięcy dwieście) zł, powiększoną o stawkę podatku od towarów i usług, tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanemu P. G. z urzędu w postępowaniu kasacyjnym oraz kwotę 374,02 (trzysta siedemdziesiąt cztery 02/100) zł tytułem zwrotu wydatków.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 27 kwietnia 2016 r. Sąd Okręgowy w Z., w sprawie z powództwa A. K. przeciwko T. M., J. G. i P. G., uznał za bezskuteczne w stosunku do powoda - któremu przysługuje wobec interwenienta ubocznego X. G. i jego żony L. G. wierzytelność pieniężna stwierdzona prawomocnym nakazem zapłaty Sądu Okręgowego w Z. z dnia 4 kwietnia 2010 r., sygn. akt I Nc [...] – notarialną umowę z dnia 9 lipca 2003 r., na podstawie której interwenient uboczny sprzedał pozwanej T. M. zabudowaną nieruchomość, objętą księgą wieczystą [...], położoną w D. przy ul. J. [...]; notarialną umowę z dnia 21 grudnia 2006 r., na podstawie której pozwana T. M. sprzedała pozwanej J. G. udział w ½ części w tej nieruchomości i notarialną umowę z dnia 21 grudnia 2006 r., na podstawie której pozwana T. M. darowała pozostały udział w tej nieruchomości na rzecz małoletniego wówczas pozwanego P. G., reprezentowanego przez przedstawicieli ustawowych w osobach interwenienta ubocznego X. G. i L. G..

W uzasadnieniu ustalił m.in., że interwenient uboczny X. G. był prezesem [...] L. sp. z o.o., które współpracowało z firmą powoda C. [...]. W 2002 r. nastąpiło pogorszenie sytuacji finansowej spółki zarządzanej przez interwenienta ubocznego. Celem zabezpieczenia narastającego zadłużenia firmy L. w stosunku do powoda oraz kontynuacji współpracy, interwenient uboczny i jego żona L. G. w dniu 14 listopada 2002 r. podpisali weksel *in blanco* wraz z deklaracją wekslową. W tym czasie firma L. realizowała duży kontrakt z [...] Towarzystwem [...], które zamierzało sfinansować część inwestycji środkami uzyskanymi z kredytu. Ostatecznie kontrahent spółki L. nie otrzymał kredytu, co spowodowało jego zadłużenie wobec tej spółki na kwotę 1 600 000 zł, której nieuregulowanie powiększyło problemy finansowe spółki L.. O kłopotach finansowych spółki L. kierowanej przez interwenienta ubocznego można było się dowiedzieć z gazet, a także o tym mieli wiedzę sąsiedzi interwenienta ubocznego, których nachodzili wierzyciele tej spółki, poszukując kontaktu z X. G..

Postanowieniem z dnia 30 czerwca 2003 r. wydanym w sprawie V GNc [...], Sąd Okręgowy w Z. orzekł, że [...] L. sp. z o.o. obowiązana jest zapłacić powodowi

kwotę 719 740,53 zł. W okresie wakacyjnym 2003 r. spółka L. złożyła wniosek o ogłoszenie upadłości.

Postanowieniem z dnia 6 maja 2005 r. Sąd Rejonowy w Z. sygn. akt V U [...] zmienił postanowienie Sędziego - komisarza z dnia 26 lipca 2004 r. w przedmiocie zatwierdzenia listy wierzytelności upadłej spółki L. w ten sposób, że uznał wierzytelność powoda ujętą na liście wierzytelności przez Sędziego - komisarza w kwocie 124 462,26 zł, o dodatkową kwotę 536 987,36 zł, tj. łącznie 661 449,62 zł. Powód chcąc egzekwować wierzytelność przysługującą mu względem spółki L. wypełnił weksel, wystawiony przez X. i L. G., na kwotę 661 449,62 zł. Z uwagi na to, że nie dokonali na jego rzecz zapłaty tej należności, wniósł o wydanie nakazu zapłaty. Prowadzone na podstawie nakazu zapłaty postępowanie zabezpieczające nie przyniosło pozytywnych rezultatów, gdyż poza zajętą kwotą wynagrodzenia w wysokości 5 825,60 zł, nie odnaleziono innego majątku, z którego można byłoby przeprowadzić skuteczną egzekucję.

W dniu 9 lipca 2003 r. interwenient uboczny sprzedał pozwanej T. M., która jest matką bratowej żony powoda L. G., nieruchomość objętą księgą wieczystą [...] o powierzchni 692 m², zabudowaną domem mieszkalnym o powierzchni użytkowej 103 m², za kwotę 180 000 zł, która obejmowała także wartość wyposażenia tego domu w kwocie 18 000 zł. Wartość rynkowa nieruchomości na dzień tej transakcji wyniosła 374 176 zł.

W dniu 28 sierpnia 2003 r. pozwana T. M. obciążyła tą nieruchomość na rzecz T. S. dożywotnią służebnością osobistą, polegającą na prawie korzystania z największego pokoju o powierzchni 15 m², kuchni, korytarza, piwnicy i ogródka. Pozwana T. M. nigdy nie zamieszkała w zakupionym domu.

W dniu 21 grudnia 2006 r. pozwana T. M. sprzedała pozwanej J. G. - córce interwenienta ubocznego i L. G. udział w ½ części w przedmiotowej nieruchomości za kwotę 90 000 zł, zaś pozostały udział darowała małoletniemu synowi interwenienta ubocznego i L. G., pozwanemu P. G.. Wartość rynkowa nieruchomości na dzień 21 grudnia 2006 r. wyniosła 470 056 zł.

W dniu 30 września 2011 r. X. G. i L. G. w ugodzie zawartej z powodem potwierdzili swe solidarne zobowiązania na kwotę 1 118 472,34 zł, natomiast w kolejnej ugodzie z dnia 21 stycznia 2013 r. potwierdzili saldo zadłużenia

w wysokości 816 337,34 zł oraz sposób zarachowania wszystkich spłat dokonanych na poczet długu.

Sąd Okręgowy uznał, że w stanie faktycznym sprawy zostały zrealizowane wszystkie przesłanki skargi paulińskiej w stosunku do pozwanej T. M., określone w art. 527 § 1 k.c., zaś w odniesieniu do pozostałych pozwanych także wymogi z art. 531 § 2 k.c. Wierzytelność powoda w stosunku do interwenienta ubocznego, która istniała w dacie dokonania skarżonej czynności prawnej z pozwaną T. M., została stwierdzona prawomocnym nakazem zapłaty, a prowadzone postępowanie egzekucyjne okazało się bezskuteczne, z uwagi na brak majątku, z którego możliwe byłoby zaspokojenie. Pozwana T. M. - nabywca nieruchomości, objętej księgą wieczystą [...], była osobą pozostającą w bliskim stosunku z interwenientem ubocznym i jego żoną, gdyż jest matką bratowej matki L. G. i utrzymywała z nimi kontakty towarzyskie.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny w [...] oddalił apelacje pozwanych i interwenienta ubocznego, akceptując w pełni ustalenia faktyczne i wywody prawne Sądu pierwszej instancji. Nie dopatrył się też naruszenia przepisów prawa procesowego wskutek nieprzeprowadzenia dowodów z zeznań pozwanej T. M. oraz świadka T. S.. Sąd drugiej instancji podzielił stanowisko Sądu pierwszej instancji, że nie było możliwe przeprowadzenie tych dowodów z tego względu, że osoby te liczną ok. 90 lat i ich stan zdrowia wyklucza przesłuchanie nie tylko w siedzibie sądu, ale także w drodze pomocy sądowej w miejscu ich zamieszkania, na co wskazuje wiele ich pism usprawiedliwiających nieobecność na rozprawach, zaś ustalenie bliskiej znajomości tych osób i pokrewieństwo oraz powinowactwo było prawidłowe i możliwe na podstawie dowodów z zeznań innych świadków. T. M. w czasie dokonywania skarżonej czynności miała wiedzę o stanie finansowym małżonków G., gdyż przez kilkadziesiąt lat znała się z nimi, utrzymując z nimi kontakty, a także mieszkając w tej samej, niedużej miejscowości.

Skargi kasacyjne wywiedli pozwani oraz interwenient uboczny. Zaskarżyli wyrok Sądu drugiej instancji w całości, domagając się jego uchylenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

Pozwane T. M. i J. G. zarzuciły naruszenie prawa procesowego, tj. art. 242 k.p.c. art. 263 k.p.c. w zw. z art. 217 § 2 k.p.c. (w brzmieniu obowiązującym w

dacie wniesienia pozwu, czyli przed nowelizacją k.p.c., która weszła w życie 3 maja 2012 r.), przez oddalenie wniosków o przeprowadzenie dowodów z zeznań świadka T. S. ze względu na przeszkody o nieokreślonym czasie trwania, nie wskazując, czy przeszkody te mają charakter trwały, czy przejściowy, na czym one polegają i czy są możliwe do usunięcia, a także na podstawie jakich konkretnie okoliczności i dowodów przeszkody te zostały ustalone, w sytuacji gdy Sąd Apelacyjny ograniczył się jedynie do stwierdzenia, że jej wiek i stan zdrowia wykluczają przesłuchanie; art. 299 k.p.c. w zw. z art. 302 § 1 k.p.c., art. 263 k.p.c. w zw. z art. 217 § 2 k.p.c. (w brzmieniu obowiązującym w dacie wniesienia pozwu, czyli przed nowelizacją k.p.c., która weszła w życie 3 maja 2012 r.) oraz art. 227 k.p.c., wskutek oddalenia wniosku o przesłuchanie pozwanej T. M., bez wyjaśnienia jakie są przyczyny niemożności stawienia pozwanej, czy trudności te są przemijające, czy trwałe, czy istnieje możliwość przesłuchania pozwanej w miejscu zamieszkania, tym bardziej, że stwierdzenie Sądu Apelacyjnego o niemożności przeprowadzenia dowodu ze względu na wiek i stan zdrowia pozwanej nie zostało poparte dowodami, w tym zaświadczeniem lekarskim, względnie dowodem z opinii biegłego sądowego; zaś okoliczności, które miałyby potwierdzić pozwana miały istotne znaczenie ze względu na ocenę przesłanki bliskości, o której stanowi art. 527 § 3 k.p.c.; naruszenie prawa materialnego, tj. art. 527 § 1 k.c., przez bezzasadne stwierdzenie, że przy udzielaniu ochrony w ramach skargi paulińskiej nie jest konieczne ustalenie, w jakiej wysokości wierzytelność podlega ochronie; art. 534 k.c., przez bezzasadne przyjęcie, że uprawniony może dokonać czynności procesowej polegającej na zmianie powództwa po upływie terminu zawitego prawa materialnego, skutkującej uwzględnieniem powództwa, podczas gdy istotą tego terminu jest wygaśnięcie roszczenia z art. 527 i n. k.c.

Pozwany P. G. zarzucił naruszenie prawa procesowego, tj. art. 217 § 3 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. przez pominięcie dowodów na okoliczności istotne dla rozstrzygnięcia, a niewyjaśnione dostatecznie w inny sposób, a to okoliczności zapłaty przez T. M. i J. G. ceny zakupu nieruchomości oraz niewiedzy pozwanej T. M. o tym, by X. G. działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli; art. 302 § 1 k.p.c. w zw. z art. 263 k.p.c. przez ograniczenie dowodu z przesłuchania stron do przesłuchania powoda, pomimo braku przeszkód natury faktycznej

do przesłuchania pozwanej w miejscu jej przebywania; art. 234 k.p.c. przez ustalenie stanu faktycznego w oparciu o domniemanie prawne, którego stosowanie w sprawie było niedopuszczalne; naruszenie prawa materialnego, tj. 83 § 1 k.c. przez jego niezastosowanie, w sytuacji gdy ustalenia faktyczne sądów obu instancji wskazywały na pozorny charakter zaskarżonych rozporządzeń nieruchomością; art. 530 k.c. w zw. z art. 101 prawa wekslowego przez ich nieuwzględnienie, w sytuacji gdy przedmiotem ochrony była wierzytelność przyszła; art. 527 § 1 k.c. przez jego zastosowanie, w sytuacji gdy w chwili dokonywania zaskarżonej czynności zobowiązanie zbywcy wobec powoda jeszcze nie istniało, a zatem ochrony dochodził wierzyciel przyszły, a także przez wydanie wyroku, którego sentencja nie określa wysokości wierzytelności, dla której ochrony został wydany wyrok; art. 527 § 3 k.c. w zw. z art. 530 zd. 2 k.c. przez jego zastosowanie do ustalenia przesłanek ochrony wierzytelności przyszłej; art. 534 k.c. przez nieuwzględnienie upływu terminu zawitego, który powinien być wzięty pod uwagę z urzędu, a w konsekwencji uwzględnienie powództwa spóźnionego.

Interwenient uboczny zarzucił naruszenie prawa procesowego, tj. art. 217 § 2 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. przez oddalenie wniosków dowodowych o przesłuchanie świadka T. S. oraz pozwanej T. M. na okoliczności istotne dla rozstrzygnięcia, a dotyczące zapłaty przez T. M. i J. G. ceny zakupu nieruchomości oraz braku wiedzy pozwanej T. M. o tym, by X. G. działał ze świadomością pokrzywdzenia powoda, a także wskutek niewyjaśnienie, czy przeszkody w przeprowadzeniu tych dowodów mają charakter trwały, czy przemijający i czy możliwe jest przesłuchanie tych osób w miejscu ich zamieszkania; art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przez brak wyjaśnienia, dlaczego Sąd Apelacyjny uznał, że wadliwe sformułowanie żądania pozwu, nie spełniające wymagań z art. 187 § 1 pkt 1 i 2 k.p.c., wyrażające się w niesprecyzowaniu wierzytelności podlegającej ochronie, tak co do wysokości, jak i tytułu, może być modyfikowane po upływie terminu zawitego określonego w art. 534 k.c., a także niewyjaśnienie dlaczego Sąd uznał, że weksel niezupełny, jedynie podpisany, lecz niewypełniony, kreuje zobowiązanie wekslowe wystawcy i dlaczego Sąd uznał, że w chwili złożenia podpisu na wekslu *in blanco*, z którym powiązana jest deklaracja wekslowa określająca kiedy weksel może być wypełniony, powstaje

zobowiązanie, co uniemożliwia prześledzenie toku rozumowania; naruszenie prawa materialnego, tj. art. 527 § 1 k.c. przez jego zastosowanie, w sytuacji gdy w chwili dokonywania zaskarżonej czynności zobowiązanie zbywcy wobec powoda wynikające z weksla *in blanco* jeszcze nie istniało, czyli ochrony dochodził wierzyciel przyszły, a także przez wydanie wyroku, którego sentencja nie określa wysokości wierzytelności, dla której ochrony został wydany wyrok; art. 527 § 3 k.c. w zw. z art. 530 zd. 2 k.c. przez jego zastosowanie do ustalenia przesłanek ochrony wierzytelności przyszłej; art. 534 k.c. przez przyjęcie, że wadliwe sformułowanie żądania pozwu, nie spełniające wymagań z art. 187 § 1 pkt 1 i 2 k.p.c., wyrażające się niesprecyzowaniem wierzytelności podlegającej ochronie, tak co do wysokości i tytułu, może być zmodyfikowane po upływie terminu zawitego określonego w art. 534 k.c., w toku procesu, podczas gdy skutkuje to wygaśnięciem roszczenia, a w konsekwencji oddaleniem powództwa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przesłuchanie świadków dotkniętych chorobą lub kalectwem odbywa się w miejscu, gdzie przebywają, jeżeli nie mogą go opuścić (art. 263 k.p.c.). Dotyczy to również przesłuchania stron (art. 304 zd. 3 k.p.c. w zw. z art. 263 k.p.c.). Jeżeli postępowanie dowodowe napotyka przeszkody o nieokreślonym czasie trwania, sąd może oznaczyć termin, po którego upływie dowód może być przeprowadzony tylko wówczas, gdy nie spowoduje to zwłoki w postępowaniu (art. 242 k.p.c.).

Sąd Okręgowy w Z. w dniu 13 kwietnia 2016 r., na rozprawie poprzedzającej wyrok, wydał postanowienie o pominięciu dowodu z zeznań świadka T. S. z uwagi na przeszkody o nieokreślonym czasie trwania, uniemożliwiające przeprowadzenie tego dowodu (k. 815), przy czym nie poprzedziło tego wcześniejsze oznaczenie terminu, stosownie do art. 242 k.p.c. Jednak popełnione przez Sąd pierwszej instancji uchybienie procesowe nie miało istotnego wpływu na wynik sprawy. Zgodnie z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. skarżący zarzucając naruszenie przepisów prawa procesowego, powinien wykazać, że uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy.

Lektura akt wskazuje, że Sąd pierwszej instancji wielokrotnie podejmował działania zmierzające do przesłuchania tego świadka, począwszy od 2014 r. Nie stawiała się na rozprawę w dniu 9 lipca 2014 r. (k. 470, 478, 493), podobnie jak

w dniu 4 lutego 2015 r. Słuchana na tej rozprawie córka świadka L. G. oświadczyła, że na następną rozprawę przywiezie matkę na przesłuchanie (k. 611). Na wyznaczoną w dniu 15 kwietnia 2015 r. rozprawę świadek nie stawiała się z powodu choroby (k. 683). Wówczas Sąd wyznaczył na dzień 8 maja 2015 r. posiedzenie w miejscu zamieszkania świadka (k. 684), ale do przeprowadzenia dowodu nie doszło, gdyż świadek w dniu 30 kwietnia 2015 r. została przyjęta do szpitala, w którym przebywała do 15 maja 2015 r. (k. 698 i 744). W dniu 4 września 2015 r. córka świadka informowała Sąd, że nie ma normalnej rozmowy z matką i jej stan nie pozwala na przesłuchanie (k. 743). Przed wydaniem postanowienia o pominięciu tego dowodu, jak również i przed wydaniem zaskarżonego wyroku, pozwani i interwenient uboczny reprezentowani przez zawodowych pełnomocników nie przedstawili zaświadczenia lekarskiego, z którego wynikałoby, że stan zdrowia świadka uległ poprawie na tyle, że możliwe było przesłuchanie w miejscu zamieszkania. W tej sytuacji pominięcie tego dowodu przez Sądy obu instancji nie mogło być uznane za uchybienie, które mogło mieć wpływ na wynik sprawy, skoro nie zostało przez skarżących wykazane, że możliwe jest przeprowadzenie tego dowodu. Zresztą takie zaświadczenie nie zostało też przedstawione w postępowaniu kasacyjnym, a zatem z formalnego punktu widzenia nie można uznać, iż wskazane w skargach kasacyjnych naruszenie przepisów prawa procesowego mogło mieć wpływ na wynik sprawy. Dowód, że stan zdrowia świadka uległ poprawie i pozwala na jego przesłuchanie spoczywał na skarżących.

Pominięcie postanowieniem z dnia 13 kwietnia 2016 r. dowodu z zeznań pozwanej T. M. nie stanowiło naruszenia wskazanych w skargach kasacyjnych przepisów prawa. Sąd Okręgowy wielokrotnie wzywał pozwaną do osobistego stawiennictwa celem przesłuchania i podobnie jak pozostali pozwani oraz interwenient uboczny nie stawiała się wyznaczone posiedzenia sądowe i nie zawsze było ono usprawiedliwione. (np. pomimo prawidłowego wezwania w celu przesłuchania nie stawiała się na rozprawie w dniu 9 lipca 2014 r. oraz w dniu 15 kwietnia 2015 r. - k. 435, 476, 493, 658, 684).

Znamiennym jest, że pełnomocnik pozwanej w piśmie datowanym na 11 kwietnia 2016 r. wnioskowała o przesłuchanie pozwanej, ale w ogóle nie wskazywała na potrzebę przeprowadzenia tego dowodu w miejscu zamieszkania

mocodawczyni (k. 808-810). W swoich wcześniejszym pismach pozwana również nie wnioskowała o przesłuchanie jej w miejscu zamieszkania. Na rozprawie w dniu 13 kwietnia 2016 r. pełnomocnik pozwanej oświadczyła, że pozostawia pod rozagę Sądu przesłuchanie pozwanej w miejscu zamieszkania. Nie zostało jednak przedstawione zaświadczenie lekarskie, z którego wynikałoby, że pozwana nie może stawić się na rozprawę z uwagi na wiek i stan zdrowia. Konieczność przedstawienia zaświadczenia lekarskiego w takiej sytuacji można wyprowadzić chociażby z art. 214¹ § 1 k.p.c. Zaświadczenie lekarskie, z którego wynikałoby, iż pozwana nie może się stawić na rozprawę w celu przesłuchania nie zostało przedstawione także na etapie postępowania kasacyjnego.

Poza tym, jak zostanie to wykazane przy analizie zarzutów kasacyjnych naruszenia prawa materialnego, pominięcie tych dowodów nie miało wpływu na zgodność zaskarżonego wyroku z prawem. Okoliczności, które miała potwierdzić świadek T. S., tj. że pozwana T. M. zapłaciła interwenientowi ubocznemu cenę za nieruchomość objętą umową sprzedaży z dnia 9 lipca 2003 r. oraz pozwana T. M., tj. co do braku wiedzy o zamiarze interwenienta ubocznego pokrzywdzenia wierzycieli skarżoną czynnością prawną, nie miały istotnego znaczenia dla oceny realizacji przesłanek skargi pauliańskiej. Chroniona skargą wierzytelność powoda w stosunku do interwenienta ubocznego, w chwili dokonywania czynności fraudacyjnej, nie była wierzytelnością przyszłą, a zatem nie miał zastosowania art. 530 k.c., zaś zapłata przez pozwaną T. M. ceny za nieruchomość, zważywszy na jej wysokość oraz okoliczności, w jakich doszło do zawarcia umowy sprzedaży z dnia 9 lipca 2003 r., jednoznacznie wskazuje, że pozwana co najmniej mogła przy zachowaniu należytej staranności powziąć wiedzę, że interwenient uboczny działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, jak tego wymaga art. 527 § 1 k.c., a w konsekwencji nie było konieczne odwoływanie się do art. 527 § 3 k.c.

Nie jest słuszny zarzut naruszenia art. 187 § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. w zw. z art. 534 k.c. Powód wniósł pozew z zachowaniem terminu zawitego przewidzianego w art. 534 k.c. Co istotne, w uzasadnieniu pozwu w sposób jednoznaczny zindywidualizował wierzytelność, wskazując na weksel i deklarację wekslową, zatem i ten formalny element skargi pauliańskiej został przez niego spełniony. W toku procesu, w związku z prawomocnym zakończeniem postępowania

dotyczącego wierzytelności powoda, w piśmie procesowym z dnia 14 kwietnia 2014 r. nastąpiło uaktualnienie opisu wierzytelności chronionej (k. 446). Wbrew pozwanym i interwenientowi ubocznemu nie była to zmiana powództwa, ani też innego rodzaju jego modyfikacja, która miałaby wpływ na ocenę zachowania terminu zawitego z art. 534 k.c.

Przechodząc do zarzutów naruszenia prawa materialnego w pierwszym rzędzie za nietrafny trzeba uznać zarzut pozwanego P. G. naruszenia art. 83 § 1 k.c. Ze względu na odmienność obu instytucji prawnych, tj. wady oświadczenia woli w postaci pozorności i skargi pauliańskiej, nie występuje zbieg obu regulacji prawnych, w tym sensie, że te same okoliczności faktyczne uzasadniają ich zastosowanie. Wykazanie istnienia przesłanek skargi pauliańskiej wyklucza pozorność zaskarżonej czynności prawnej. Ustalony przez Sądy *meriti* stan faktyczny sprawy nie pozwalał na przyjęcie pozorności umowy sprzedaży z dnia 9 lipca 2003 r. zwartej pomiędzy pozwaną T. M. a interwenientem ubocznym. Przeciwnie, celem dokonania tej czynności fraudacyjnej było przeniesienie prawa własności tej nieruchomości na pozwaną, by wierzyciele interwenienta ubocznego nie mogli skierować egzekucji do tego właśnie składnika majątkowego. W uzasadnieniu skargi kasacyjnej, pozwany nie wskazuje jakie okoliczności faktyczne miałyby potwierdzić bezwzględną nieważność umowy sprzedaży z powodu wady pozorności.

Jak wspomniano wyżej, w sprawie nie miał zastosowania art. 530 k.c. W czasie zawierania umowy sprzedaży pomiędzy pozwaną T. M. i interwenientem ubocznym, wierzytelność powoda w stosunku do interwenienta ubocznego istniała. Wynikała bowiem z wystawionego przez interwenienta ubocznego wraz z żoną i wręzonego powodowi już w dniu 14 listopada 2002 r. weksla *in blanco*, w celu zabezpieczenia wykonania zobowiązań przez spółkę z o.o. L.. Postanowieniem z dnia 30 czerwca 2003 r. w sprawie V GNc [...], Sąd Okręgowy w Z. orzekł, że [...] L. sp. z o.o. obowiązana jest zapłacić powodowi kwotę 719 740,53 zł. Zgodnie z deklaracją wekslową z dnia 14 listopada 2002 r., powód był uprawniony do wypełnienia weksla, w wypadku gdyby spółka L. zalegała z zapłatą za towar, na kwotę zaległości wraz z odsetkami (k. 24-25).

Zasadniczo rozróżnia się dwie koncepcje powstania zobowiązania wekslowego, tj. teorię umowną (pomiędzy wystawcą a odbiorcą weksla) i teorię jednostronnego oświadczenia woli podpisującego weksel. W tym drugim wypadku wyróżnia się teorie kreacyjną, która do powstania zobowiązania wekslowego wymaga jedynie złożenia przez wystawcę podpisu na wekslu i teorię emisyjną, wedle której do powstania zobowiązania wekslowego konieczne jest ponadto wyjście podpisanego weksla z rąk wystawcy.

Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 21 lipca 2017 r., I CSK 717/16 (nie publ.), weksel *in blanco* może być środkiem zabezpieczenia wierzytelności wynikających z różnych stosunków prawnych. Wystawiony jako własny i wręczony w związku z zawarciem umowy, prowadzi do powstania zobowiązania wekslowego wystawcy. Wręczając i przyjmując weksel strony obejmują swoją wolą jego funkcję zabezpieczającą, z której wynika, że inkorporowana w nim wierzytelność ma ułatwić zaspokojenie wierzyciela w ramach stosunku podstawowego.

Niezależnie więc od przyjętej koncepcji, w stanie faktycznym sprawy, zobowiązanie wekslowe interwenienta ubocznego powstało już 14 listopada 2002 r. w związku z podpisaniem weksla *in blanco* i wręczeniem go powodowi oraz zawarciem umowy dotyczącej warunków wypełnienia tego weksla. Poza tym, w dniu 9 lipca 2003 r. istniały określone w deklaracji wekslowej podstawy do wypełnienia weksla, gdyż zabezpieczone wekslowo przez interwenienta ubocznego zobowiązanie spółki L. w stosunku do powoda nie zostało uregulowane, co potwierdziło powołane postanowienie Sądu Okręgowego w Z. z dnia 30 czerwca 2003 r.

W świetle okoliczności faktycznych sprawy nie budzi wątpliwości, że pozwana T. M. zawierając z interwenientem ubocznym umowę sprzedaży przedmiotowej nieruchomości mogła przy dochowaniu należytej staranności mieć wiedzę, że zamiarem interwenienta ubocznego jest pokrzywdzenie wierzycieli. Przede wszystkim, cena nabycia została określona na poziomie kwoty 162 000 zł plus 18 000 zł za wyposażenie domu, w sytuacji gdy wartość rynkowa tej nieruchomości bez wyposażenia wyniosła wówczas 374 176 zł. Potwierdzeniem, że pozwana miała świadomość zaniżenia tej ceny było też ustanowienie przez nią

na rzecz T. S. - teściowej interwenienta ubocznego w dniu 28 sierpnia 2003 r. służebności mieszkania obciążającej tą nieruchomości. Następnie po wyrażeniu przez T. S. zgody na wykreślenie w księdze wieczystej tej służebności (k. 441, 442), zbyła umową sprzedaży na rzecz pozwanej J. G. - córki interwenienta ubocznego udział w połowie we własności tej nieruchomości za cenę 90 000 zł, gdy ówczesna wartość rynkowa nieruchomości wyniosła 470 056 zł, zaś pozostały udział darowała na rzecz pozwanego P. G. - syna interwenienta ubocznego. Pozwana T. M. jest matką bratowej żony interwenienta ubocznego – L. G., a poza tym utrzymywała kontakty z małżonkami G.. W zakupionej nieruchomości nigdy nie zamieszkała.

Konkretyzacja wierzytelności w żądaniu pozwu lub w jego uzasadnieniu ma istotne znaczenie, bowiem sentencja wyroku uwzględniającego powództwo powinna określać konkretną wierzytelność, której zaspokojeniu ma służyć uznanie określonej czynności prawnej za bezskuteczną wobec powoda (zob. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 11 października 1995 r., III CZP 139/95, OSNC 1996, nr 1, poz. 17; wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 1970 r., III CRN 546/69, OSNC 1970, nr 10, poz. 192, z dnia 8 października 1998 r. II CKN 757/97, nie publ.). W wyroku z dnia 5 czerwca 2002 r. II CKN 1336/00 (nie publ.), Sąd Najwyższy wyjaśnił, że wymóg określenia wierzytelności, m.in. pod względem przedmiotowym, przez wskazanie jej wysokości w sentencji wyroku uwzględniającego skargę pauliańską, nie polega na ograniczeniu uznania bezskuteczności całej czynności prawnej do wysokości wartości przedmiotu tej czynności. Bezskutecznością może zatem być objęta jedynie czynność prawna dłużnika i to do maksymalnych rozmiarów wierzytelności nie pokrytej istniejącym majątkiem dłużnika. W sentencji wyroku powinno być wskazane, czy cała, czy część czynności zostaje uznana za bezskuteczną (zob. też uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 27 listopada 2003 r., III CKN 355/01, nie publ.).

Sentencja zaskarżonego wyroku właściwie konkretyzuje wierzytelność pod względem przedmiotowym i podmiotowym przez odwołanie się do tytułu egzekucyjnego obejmującego tą wierzytelność. Skarżący nie wykazali podstaw faktycznych do ograniczenia orzeczenia bezskuteczności do części wartości przedmiotu poszczególnych czynności fraudacyjnych, wszak o zakresie zaspokojenia wierzyciela decyduje wysokość wierzytelności. Należy zauważyć, że pozwani mogliby

mieć interes prawny w takim ograniczeniu, gdyby zostało wykazane, że wartość przedmiotu zaskarżonych przez powoda skargą pauliańską poszczególnych czynności prawnych jest wyższa od wysokości chronionej wierzytelności. Z ustaleń faktycznych wynika, że wysokość wierzytelności według stanu z dat dokonywania skarżonych czynności prawnych była wyższa od wartości rynkowej tej nieruchomości, niezależnie od tego, iż umowa sprzedaży z dnia 9 lipca 2003 r. oraz umowa sprzedaży z dnia 21 grudnia 2006 r., częściowo miały charakter nieodpłatny (odpowiednio 162 000 zł do 374 176 zł i 90 000 zł do ½ z 470 056 zł). Według stanu na dzień 5 kwietnia 2014 r. należność główna wyniosła kwotę 401 435,41 zł, odsetki za okres do dnia wystawienia weksla w dniu 27 marca 2007 r. kwotę 159 357,42 zł a odsetki za okres od tej daty do 5 kwietnia 2014 r. kwotę 356 398,20 zł (k. 433) i dalej narasta, zaś skarżący nie wykazują, że po tej dacie wierzytelność powoda została w jakiegokolwiek części pokryta.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., a o kosztach postępowania kasacyjnego w oparciu o przepisy art. 98 § 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c., art. 107 zd. 2 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c. Na zasądzone koszty składa się wynagrodzenie za zastępstwo procesowe, obliczone według minimalnej stawki taryfowej (§ 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 i § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, jedn. tekst: Dz. U. z 2018 r., poz. 265 w zw. z § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie opłat za czynności radców prawnych, Dz. U. 2016, poz. 1667), przy czym z uwagi na to, że wprowadzie pełnomocnik powoda składał osobno odpowiedzi na skargi kasacyjne pozwanych i interwenienta ubocznego, jednak co do znacznej części zarzutów, wywody zawarte w tych odpowiedziach pokrywały się, w odniesieniu do każdego ze skarżących, pomimo współuczestnictwa formalnego, wynagrodzenie to zostało obniżone o 50%.

O wynagrodzeniu należnym pełnomocnikowi z urzędu interwenienta ubocznego orzeczono na podstawie art. 29 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. - Prawo o adwokaturze (jedn. tekst: Dz. U. 2018, poz. 1184, ze zm.) w zw. z § 22, § 4 ust. 1, 3, § 8 pkt 7, § 16 ust. 4 pkt 1, § 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb

Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (jedn. tekst: Dz. U. z 2019 r. poz. 18).

O wynagrodzeniu należnym pełnomocnikowi z urzędu pozwanego P. G. oraz w przedmiocie udokumentowanych wydatków orzeczono na podstawie art. 22³ ust. 1 i 2 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (jedn. tekst: Dz. U. 2018, poz. 2115, ze zm.) w zw. z § 2 pkt 2, § 4 ust. 1, 3, § 8 pkt 7, § 16 ust. 4 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego (jedn. tekst: Dz. U. z 2019 r., poz. 68).